

Արթուր ԱՆՏՈՆՅԱՆ

Երևանի կայագործի զինվորական դատարանագ, Հայ-Ռուսական համալսարանի քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության հայցորդ

ՓԱՏՏԱԹՎԹԵՐԻ ԿԵՂԾՄԱՄԲ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՏԱՐՅԻ ԱՈՆՉՈՒԹՅԱՄԲ

Զինվորական ծառայությունից խուսափելու տարբեր տեսակները նշանակալի հասարակական վտանգ են ներկայացնում, քանի որ նրանք թուլացնում են գործառնության և ստորաբաժանումների մարտական կարողությունները, կարգապահությունը և անձնակազմի կազմակերպումը, դժվարացնում հրամանատարների աշխատանքը ենթակաների ուսուցման և կրթման, կանոնադրական կարգի պահպանման գործում և բացասաբար անդրադառնում անկայուն, անկազմակերպ զինվորական անձնակազմի վրա: Զինվորական ծառայությունից խուսափելը հաճախ պարարտ հող է ստեղծում այլ ռազմական կամ այլ ընդհանուր քրեական հանցագործություններ կատարելու համար կամ ուղեկցվում է դրանցով:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327 հոդվածի 2 մասի 2 կետը որպես արարքը ծանրացնող հանգամանք է դիտարկում նույն արարքի կատարումը՝ փաստաթղթեր կեղծելու կամ խաբեությամբ այլ ճանապարհով: Իսկ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327³ «Այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից անդամախեղվելու, հիվանդության սիմուլյացիայի կամ ապօրինի այլ եղանակով այլընտրանքային աշխատանքային ծառայությունից խուսափելը» վերնագրով հոդվածի դիսպոզիցիայում օրենսդիրն օգտագործել է «կեղծ փաստաթղթեր օգտագործելու» եզրույթը, որն ավելի լայն հասկացություն է, քանզի իր մեջ ընդգրկում է ինչպես հանցագործի կողմից փաստաթուղթ կեղծելը, այնպես էլ այլոց կողմից կեղծված փաս-

տաթղթերի օգտագործումը:

Մինչդեռ Ռուսաստանի Դաշնության քրեական օրենսգրքի զինվորական և այլընտրանքային քաղաքացիական ծառայությունից խուսափելը 328 հոդվածի ոչ դիսպոզիցիայում, որպես օբյեկտիվ կողմի պարտադիր գործողություն, ոչ էլ որպես որակյալ հատկանիշ «փաստաթղթերի կեղծմամբ» եզրույթը չի օգտագործվում՝ պարզաբանումը թողնելով մեկնաբանության դաշտում:

Սակայն ՌԴ քրեական օրենսգրքի զինվորական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունների շարքին դասվող 339 հոդվածի դիսպոզիցիայի հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի պարտադիր հանգամանք է սահմանում, որպես խուսափելու այլընտրանքային ձև՝ «փաստաթղթերի կեղծմամբ» եզրույթը:

Ռուսական գիտական գրականության մեջ համընդհանուր մոտեցում գոյություն ունի, համաձայն որի՝ փաստաթղթերի կեղծման եզրույթը ենթադրում է փաստաթղթերի մեջ ակնհայտ կեղծ տեղեկությունների ներառում, ինչպես նաև իրական բովանդակությունը խեղաթյուրող ուղղումների իրականացում:

Ըստ էության՝ փաստաթղթերի կեղծմամբ զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց խուսափելն օբյեկտիվ կողմից դրսևորվում է մի շարք գործողություններով. զինծառայողը համապատասխան ղեկավարին ներկայացնում է կեղծ փաստաթուղթ և այդ հիմքով ստանում է ժամանակավոր կամ մշտական ազատություն զինվորական

ՀՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ 2019 7 - 8 (241-242)

ԴԱՏԱԿԱՆ
Իշխանություն

ծառայության բոլոր կամ որոշ պարտականություններից՝ տեղեկանքներ, հեռագրեր, վկայականներ, հիվանդության վկայագրեր և այլն, որոնք պարունակում են գիտակցաբար կեղծ տեղեկություններ:

Փաստաթղթերի կեղծման մի տեսակ է համարվում նաև զինծառայողի կողմից այլ զինծառայողի պատկանող բնօրինակ փաստաթղթի օգտագործումը:

Կեղծիքը, որը կատարվում է զինծառայողի կողմից կամ վերջինիս խնդրանքով՝ այլ անձի կողմից զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարումից ազատելու նպատակով կեղծված փաստաթուղթը հրամանատարությանը ներկայացնելու մեջ, տվյալ հանցագործության պարտադիր հատկանիշ է և քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով լրացուցիչ որակում չի պահանջում:

Նման դիրքորոշում արդարացիորեն ամրագրված է նաև ՌԳ գերագույն դատարանի պլենումի Մոսկվա քաղաքի 03.04.2008 թվականի թիվ 3 «Չինվորական ծառայության գորակոչից և զինվորական կամ քաղաքացիական ծառայությունից խուսափելու վերաբերյալ քրեական գործերի դատարանների կողմից քննության պրակտիկայի մասին» որոշման 28-րդ կետում, համաձայն որի՝ զինծառայողի կողմից զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց խուսափելը զինծառայության պարտականությունների կատարումից ժամանակավոր կամ մշտապես ազատման իրավունք տվող փաստաթղթերի կեղծմամբ ամբողջությամբ ընդգրկված է ՌԳ քրեական օրենսգրքի 339 հոդվածում և լրացուցիչ որակում չի պարունակում:

Լրացուցիչ որակավորում չի պահանջում նաև զինվորական ծառայությունից խուսափող զինծառայողի խնդրանքով փաստաթուղթ կեղծած հանցակցի գործողությունը:

Համեմատական վերլուծության իմաստով հետաքրքրական է ռուսական իրավաբանական գրականության մեջ քննարկվող այն դեպքերը, երբ, օրինակ,

գորակոչով զինվորական ծառայություն իրականացնող զինծառայողը, հրամանատարությանը կեղծ փաստաթղթեր ներկայացնելով ստանում է կարճաժամկետ արձակուրդ՝ մեկնելով մտերիմ ազգականների բնակավայր, դրանով իսկ կատարելով քրեական օրենսգրքի 339-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարք, իսկ արձակուրդի ժամկետի ավարտից հետո, առանց հիմնավոր պատճառների, երկու օրից ավելի, բայց ոչ ավելի քան տաս և տաս օրից ավելի ուշացմամբ վերադարձնում է գործնաս:

Նման դեպքերում անօրինական արձակուրդից հետո, առանց հիմնավոր պատճառների ժամանակին ծառայության չներկայանալը չի ընդգրկվում քրեական օրենսգրքի 339 հոդվածով, այլ պահանջում է ինքնուրույն որակում քրեական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածով:

Չինվորական ծառայությունից խուսափելու կամ խուսափելու փորձի փաստի սահմանման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է նրանով, որ, թեև անձի կողմից կատարած գործողություններն արտաքինապես նման են 339 հոդվածի կարգավորումներով նախատեսված խուսափելու ձևերին, ոչ միշտ են վկայում տվյալ հանցակազմի առկայության մասին¹:

Եթե գորակոչով զինվորական ծառայության մեջ գտնվող զինծառայողը հրամանատարության է ներկայացնում կեղծ փաստաթուղթ հիվանդության մասին, նպատակ ունենալով թաքցնել առանց հիմնավոր պատճառների կարճատև արձակուրդից ծառայության երկուսից ավելի, բայց ոչ ավելի տաս օրից ուշացմամբ ներկայանալու փաստը, սպա նրա գործողություններն իրենից ներկայացնում են ՌԳ քրեական օրենսգրքի 337-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 327-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործությունների հանրագումարը: Այս դեպքում զինծառայողի խնդրանքով փաստաթուղթը կեղծած անձը կարող է ենթարկվել քրեական պատասխա-

նատվության Ռ-Դ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով²:

Բավականին հետաքրքիր և ճիշտ դիրքորոշում է ներկայացված Ռ-Դ գերագույն դատարանի պլենումի վերը նշված որոշման 19-րդ կետում, համաձայն որի, եթե անձին վաղաժամկետ գորացրելու փաստաթղթերի կեղծումը հայտնաբերվել է հրամանատարության կողմից, սպասույն արարքը ենթակա է որակման որպես Ռ-Դ քրեական օրենսգրքի ուսումնասիրվող 339-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված արարքի հանցափորձ³:

Սույն դրույթների ուսումնասիրությունն առավել հետաքրքիր է դառնում միջազգային փորձի վերլուծությամբ:

Մասնավորապես՝ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության քրեական օրենսգիրքը զինվորական ծառայության գորակոչից խուսափելուց բացի՝ նույնպես նախատեսում է քրեական պատասխանատվության պետության պաշտպանության դեմ ուղղված հանցագործությունների համար, որոնց մեջ ընդգրկված է նաև զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց խուսափելը՝ դրսևորվող միայն 2 ձևով (§109, §109a)

1. սեփական անձին վնասելու ճանապարհով,
2. խաբեության միջոցով⁴:

Բուլղարիայի քրեական օրենսգրքի 382 հոդվածը սահմանում է պատասխանատվություն զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց մշտապես խուսափելու համար, որը պատժվում է ազատազրկմամբ 1-ից 8 տարի ժակետով⁵:

Մինևույն ժամանակ, սույն տեսակի հանցագործությունները վերլուծելիս կարելի առանձնացնել երկրներ, օրինակ՝ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության քրեական օրենսդրությունը, որոնք զինվորական ծառայության դեմ ուղղված հանցագործությունները դասակարգել են ըստ դրանց կատարման ժամանակահատվածի՝ պատերազմային իրավիճակներում (424, 434 հոդվածներ)

և խաղաղ պայմաններում (423, 430, 435 հոդվածները):

Կան պետություններ, օրինակ, Ղազախստանը, փաստաթղթեր կեղծելը և զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց խուսափելու նպատակով դրանց օգտագործումը կազմում են հանցագործությունների ամբողջություն:

Ղազախստանի քրեական օրենսգրքի 443 հոդվածի 1-ին մասին համապատասխան «զինվորական ծառայության կրելուց խուսափելը կամ հրաժարվելը»:

1. Ձինծառայողի կողմից զինվորական ծառայության պարտականությունները կատարելուց խուսափելը հիվանդության սիմուլացիայի, կամ սեփական անձին վնաս հասցնելու (անդամահատում) կամ սեփական առողջությանը այլ վնաս հասցնելու միջոցով կամ փաստաթղթերի կեղծմամբ, ինչպես նաև զինվորական ծառայություն կրելուց հրաժարվելը», որի սանկցիան բավականին մեղմ է՝ տուգանք կամ ուղղիչ աշխատանքներ կամ կալանք մինչև 5 օր: Նշվածի վերաբերյալ գրականության մեջ բերվել է հետևյալ օրինակը՝ այսպիսով, շարքային Ժ.-ն տևական ժամանակ իր և այլ զինծառայողների համար պատրաստում էր կեղծ հեռագրեր մոտ հարազատների հիվանդության կամ մահվան վերաբերյալ, որոնց հիման վրա զինծառայողները ստանում էին կարճաժամկետ արձակուրդ՝ մոտ հարազատներին իրենց բնակության վայրում այցելելու հնարավորությամբ: Հինգ հեռագրերը Ժ.-ն կեղծել է դատարկ ձևաթղթի վրա պատճենաթղթի միջոցով՝ պատճենելով փոստի կնիքի դրոշմվածքը: Այնուհետև պատրաստել է նույն փոստային բաժանմունքի հեռագրերի համար կնիքը և դրոշմել դրանով 20 դատարկ ձևաթղթեր, որոնք հետագայում լրացվել են իր կամ այլ զինծառայողների կողմից: Ժ.-ի կողմից կեղծված հեռագրերի հիման վրա երկու անգամ 23 օրով արձակուրդ է տրամադրվել անձամբ իրեն, երկու անգամ՝ շարքային Լ.-ին և մեկական անգամ 18

զինծառայողների՝ 10-23 օր տևողությամբ: Ռ-ազմական դատարանի կողմից շարքայինը մեղավոր էր ճանաչվել Ղազախստանի քրեական օրենսգրքի 177-րդ և 236-րդ հոդվածներով՝ փաստաթղթերի կեղծման և փաստաթղթերի կեղծման միջոցով զինվորական ծառայության պարտականությունների կատարումից խուսափելու մեջ, դատապարտվել էր 3 տարի ազատազրկման /անդամախեղության կամ այլ միջոցով զինվորական ծառայությունից խուսափելը, Ղազախստանի քրեական օրենսգրքի 236 հոդված⁶:

Ի տարբերություն ՌԴ և այլ երկրների քրեական օրենսդրությունների՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքը բավականին համարված և համակարգված է սահմանված կառավարման կարգի դեմ ուղղված վերը նշված հանցագործություններով, որոնք տարանջատվում են ոչ միայն իրենց օբյեկտիվ կողմերով՝ կատարման եղանակով, բուն գործողություններով, այլև դրանց կատարման ժամանակահատվածով: Այսպիսով, առանձնաճանաչում են 6 միանման, բայց օբյեկտիվ կողմերով էապես տարբերվող արարքներ:

Դրանք հետևյալն են՝ ժամկետային զինվորական կամ այլընտրանքային ծառայությունից, վարժական հավաքներից կամ գորահավաքներից խուսափելը (հոդված 327), այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից ծառայության վայրն ինքնակամ թողնելը (հոդված 327¹), այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից ծառայությունից խուսափելը (հոդված 327²), այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից անդամախեղվելու, հիվանդության սիմուլացիայի կամ ապօրինի այլ եղանակով այլընտրանքային աշխատանքային ծառայությունից խուսափելը (հոդված 327³), այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից ծառայության պարտականությունները կատարելուց հրաժարվելը (327.4), ազատազրկման ձևով պատիժը կրելուց հետո զինվորական կոմիսարիատ ներկայանալուց խու-

սափելը (327.5):

Սույն քրեաիրավական նորմերն ուսումնասիրելիս ակնհայտ է դառնում ՀՀ օրենսդրի հստակ և ճիշտ մոտեցումը, որով լուծվում են այլ երկրներում առկա «խուսափել» ձևակերպման հետ առնչվող պրակտիկ որակման խնդիրները: «Խուսափել» տերմինը նշված հոդվածներում փոխարինված է «դադարեցում» և «հրաժարվել» եզրույթներով:

Ի տարբերություն ուսումնասիրված երկրների օրենսդրության՝ ՀՀ օրենսդրությունը «դադարեցում» և «հրաժարվել» եզրույթներն օգտագործում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327.4 այլընտրանքային աշխատանքային ծառայողի կողմից ծառայության պարտականությունները կատարելուց հրաժարվելը հոդվածում՝ որպես դիսպոզիցիայի օբյեկտիվ գործողություններ:

ՀՀ օրենսդրի կողմից օգտագործված «հրաժարվել» տերմինը վերլուծելիս հարկ է նկատել, որ սույնով լուծված է նաև ուսումնասիրվող արարքի սուբյեկտիվ կողմի հետ կապված հնարավոր խնդիրները, քանզի համաձայն մի շարք բացատրական և իրավաբանական բառարանների՝ «հրաժարվել» բառը նշանակում է «հետ կանգնել, չուզենալ՝ չկամենալ մի բան»: Ուստի՝ սույն առումով ակնհայտ է սուբյեկտիվ կողմի ուղղակի դիտավորության առկայության պարտադիր պայմանը:

Ընդ որում՝ այսպես կոչված «հետ կանգնելը» առավել հստակեցված է վերլուծվող դիսպոզիցիայում գուցորդման պայման ներառելով՝ ծառայության կամ դրա առանձին պարտականությունները չկատարելը փաստացի դադարեցմամբ (ընդհատմամբ, ավարտին չհասցնելով):

Այսպիսով՝ հեղինակի կողմից ՀՀ քրեական օրենսգրքում օգտագործվող վերը նշված եզրույթների և բառակապակցությունների վերլուծության արդյունքում ներկայացված դիտարկումները կարող են նշանակություն ունենալ ժամկետային զինվորական կամ այլընտրանքային ծա-

ռալյությունից, վարժական հավաքներից կամ զորահավաքներից խուսափելը (հոդված 327), ինչպես նաև նմանատիպ հան-

ցագործությունների ճշգրիտ որակման խնդրում:

-
- ¹ Обзор судебной практики Верховного Суда РФ по делам о преступлениях против военной службы и некоторых должностных преступлениях, совершаемых военнослужащими. 2005 г. /7 Текст обзора официально опубликован не был
 - ² Зателепин О.К., Ходусов А.А., Уголовная ответственность за уклонение от прохождения военной службы путем симуляции болезни // Право в Вооруженных Силах, 2003, № 8, с. 74.
 - ³ Постановление Пленума Верховного Суда РФ г. Москвы №3 «О практике рассмотрения судами уголовных дел об уклонении от призыва на военную службу и от прохождения военной или альтернативной гражданской службы» от 9 апреля 2008 года.
 - ⁴ Голованова Н.А., Еремин В.Н., Козочкин И.Д., Игнатова М.А., Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части: учебник. – М., Wolters Kluwer Russia, 2010, с. 907-908.
 - ⁵ Глава 17. Военно-уголовное законодательство зарубежных стран // Военно-уголовное право: учебник / под ред. Х.М. Ахметшина, О.К. Зателепина, – Москва, За права военнослужащих, 2008, – (Право в вооруженных силах – консультант).
 - ⁶ Линд В.В., Прокурорский надзор за исполнением законов при рассмотрении уголовных дел военными судами // <http://www.mcbr.ru/bank4/watch/26983/1.shtm>.

RESUME - РЕЗЮМЕ

ON THE ISSUE OF AVOIDING MILITARY SERVICE BY FORGING DOCUMENTS

Arthur Antonyan
*Armenian-Russian University Applicant for
Criminal Law and Criminal Proceedings*

This research paper is devoted to the comprehensive study of the term “falsification of documents, use of false documents and evasion of service” and other expressions and terms and their meaning which are not properly represented in Armenian law literature. To this end, foreign legal literature, notably the Russian Federation legal literature, and Supreme Court plenary explanations have also been analyzed in this article. As a result, certain judgments and conclusions have been made that may be useful in accurately qualifying the crime of avoiding military service or other optional military service, training, or mobilization in both scientific research and investigative practice.

Keywords: falsification, document, evasion, military service, constitutional order, term, disposition, legislator.

ПО ОТНОШЕНИЮ ВОПРОСА УКЛОНЕНИЯ ОТ ВОЕННОЙ СЛУЖБЫ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ПОДДЕЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ

Артур Антонян
Военный прокурор Ереванского гарнизона, соискатель кафедры уголовного и уголовно-процессуального права Российско-Армянского университета

Данная научная статья посвящена анализу выражений и терминов, используемых в Уголовном Кодексе РА, «уклонение от службы», «использование поддельных документов», «подделка документов», исследованию их смысла и значения, которые достойно не представлены в армянской юридической литературе. С этой целью в статье проанализирована также иностранная юридическая литература, в основном, материалы Российской Федерации и определения Пленума Генерального суда. В результате сделаны некоторые выводы и изложены наши размышления, которые могут быть полезными как при проведении научных исследований, так и для правильной квалификации в следственной практике преступления уклонения от прохождения срочной военной или альтернативной службы, обучений или мобилизации.

Ключевые слова: подделка, документ, уклонение, военная служба, конституционный порядок, термин, диспозиция, законодатель.

Բանալի բառեր - կեղծել, փաստաբույր, խուսափել, զինվորական ծառայություն, սահմանադրական կարգ, եզրույթ, դիպուկագիտ, օրենսդիր:

Ա. Անտոնյան - Երևանի կայագործի զինվորական դատախազ, Հայ-Ռուսական համալսարանի քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության հայցող, էլ. փոստ՝ antonyanartur590@gmail.com
Ներկայացվել է խմբագրություն՝ 08.08.2019, տրվել է գրախոսության՝ 08.08.2019, երաշխավորվել է ՀՌ-Հ քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության իրավունքի պրոֆեսոր, ի. գ. դ. Ս. Ծաղիկյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության՝ 26.09.2019

ՀՈՒԼԻՍ - ՕԳՈՍՏՈՍ 2019 7 - 8 (241-242)

ԴԱՏԱՎԱՆ
Իշխանություն